

TURISTICKÉ NOVINY

17. vydání

Bystřicko / Nedvědko / Novoměstsko / Žďársko

Pro více informací:
www.tinyurl.com/cisterciaci

Vydejte se okolím Žďáru za dávnými cisterciáky, za pověstmi a památkami

Projděte se cisterciáckou krajinou okolím Žďáru nad Sázavou se startem na náměstí Republiky a cílem u zámku. Asi patnáct kilometrů dlouhá trasa směřuje místy, kde před osmi stoletími pracovníci a přírodní zákonitosti znali cisterciáčtí mniši ze žďárského kláštera položili základy kulturní krajiny v podobě rybníků, hamrů a staveb.

Od žďárské Staré radnice se vydejte přes historické centrum, kde je k vidění například kostel sv. Prokopa.

Za návštěvu stojí i historická tvrz v sousedství kostela, kde sídlí Regionální muzeum města Žďáru nad Sázavou, nebo jeho expozice v nedalekém Moučkově domě.

Šlakhamr i Rozštípená skála

Další cesta vede kolem řeky Sázavy a za město k Hamrům nad Sázavou. Mine Hamroně, betonového obřího tvora žďárského výtvarníka Michala Olšiaka, ale také rybník Dívka, neboť cisterciáci patřili k zakladatelům rybníků, a zavede vás k technické památce Šlakhamr.

Historický objekt ve správě Technického muzea v Brně kdysi býval hamrem ke zpracování železné rudy a po zániku hamernictví v oblasti v 17. století se stal mlýnem na obilí, kde se mlelo až do druhé světové války. K vidění je tam expozice hamernictví, těžby a zpracování dřeva i bydlení posledních majitelů a taktéž funkční vodou poháněné hamerské kladivo.

Na nedaleké louce se k velké radosti dětí nachází obří betonová hlava mamuta, další z četných Olšiakových plastik v okolí Žďáru. Vedle řeky Sázavy se tyčí přírodní zajímavost v podobě Rozštípené skály. Ta je oblíbená horolezci, ale i turisty, protože značení vede přímo přes skalní štěrbinu.

Poté pokračuje přes Konec světa a dál k vrcholu Peperek.

Hranice, doly a obludy z Vápenice

Konec světa představuje historickou hranici mezi Čechami a Moravou, kterou střeží figurína hraničáře ve strážní budce. Kdysi tudy vedla také hranice dietrichštejnského panství, po níž zůstal na okraji lesíka kámen se dvěma vyrytými noži. Od „celníka“ vystoupejte na vrchol Peperek. Vrch se skalisky je přírodní památkou a ve středověku se tam nacházely stříbrné doly. Byly zavaleny při zemětřesení, které v roce 1328 zasáhlo Českomoravskou vysočinu.

Od Peperku pokračujte k jezírku Vápenice. Nejznámější z pověstí, které jsou s jezírkem zastíněným stromy spjaty, je ta o lásce dvou mladých lidí, jimž bylo zapovězeno se vzít. Nešťastná dívka plakala tolik, až slzy vytvořily jezero, kde oba milenci našli smrt. Ve skutečnosti však jezírko vzniklo zatopením vápencového lomu spodní vodou poté, co v něm začátkem 20. století skončila těžba.

Podle průzkumu potápěčů je hluboké třináct metrů a dno pokrývá silná vrstva bahna. Ve 30. letech 20. století se s přispěním tisku začaly šířit legendy o obřích rybách obludných tvarů, které ve vodách Vápenice žijí, tudíž se z místa dočasně stala tuzemská obdoba skotského jezera Loch Ness.

Od Mamlase za Ulrichem

Trasa se začne stáčet zpět k městu; Olšiákův Mamlas u vyhlídky na Žďár je první z jeho soch v okolí a „střeží“ město už od roku 2005. Pokračujte kolem statku Starý dvůr a pak Dvorskou ulicí okolo dvora Lyra vybudovaného podle návrhu významného architekta Jana Blažej Santiniho Aichla. Kamenný most ve Dvorské ulici se podle pověsti pojí s nej-

známějším žďárským strašidlem, jímž byl zámek správce Ulrich. Když totiž Jan Alois Ulrich 22. února 1817 zesnul, měl se stát nemrtvým, neboť vstával z hrobu a zjevoval se v okolí. Nejčastěji stál právě na mostě poblíž zámekského statku a fackoval procházející úředníky. Vrchnost nechala vedle mostu postavit lávku, ale agresivita zjevení stoupala. Ulrichova rakev byla vykopána a otevřena - správce v ní vypadal jako zaživa. Následně mu byla oddělena hlava od těla a do úst nasypán mák s tím, že kolik zrn máku, tolik let Ulrich nebude strašit.

Morový hřbitov

Za mostem po levé straně zahlédnete Dolní hřbitov z roku 1709, první ze Santiniho děl v regionu. Hřbitov byl coby morový vybudovaný na popud opata kláštera Václava Vejmluvy, stejně jako další stavby v okolí. Pohřebiště bylo později rozšířeno ze tří obvodových kaplí na čtyři, takže z výšky připomíná tvar lidské lebky. Hroby odtud byly vymístěny již před lety a zatravněné ploše dominuje socha anděla posledního soudu s pozounem z dílny sochaře Řehoře Thényho, žáka věhlasného Matyáše Bernarda Brauna. V areálu uvidíte rovněž originály soch světců z barokního mostu před zámkem.

Zámek, bazilika a most

Dvorská ulice vás dovede před zámekský areál, který v roce 1784 vznikl na místě cisterciáckého kláštera z poloviny 13. století. Jeho součástí je tak i komplex konventních a hospodářských budov. Nenechte si ujít návštěvu baziliky minor Nanebevzetí Panny Marie a sv. Mikuláše, která kdysi jako konventní kostel bývala srdcem kláštera. Hlavní loď baziliky je po Velehradě druhou nejdelší na Moravě.

V areálu zámku jsou k vidění třeba i funkční středověké sádky, jedny z nejstarších v Evropě. Zámek v majetku rodiny Kinských nabízí prohlídky části interiérů a v bývalém pivovaru od roku 2015 funguje Muzeum nové generace. Za přispění moderních technologií přibližuje kulturní dědictví regionu včetně odkazu cisterciáků. Ti do oblasti přišli ve 13. století. Důležitý byl pro ně zdroj vody a kladli důraz na manuální práci, soběstačnost a udržitelné hospodaření. Rekultivovali půdu, zakládali rybníky, stavěli mlýny, hamry, hostin-

gionu a současně vrcholným Santiniho dílem ve stylu barokní gotiky je poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře, kopci nad žďárským zámkem. Ojedinelá stavba vznikla v letech 1719–1722 taktéž na přání opata Vejmluvy.

V roce 1994 se svatostánek využívající „hvězdné“ symboliky dostal na seznam světového kulturního dědictví UNESCO. O dvacet let později jej stát navrátil římskokatolické církvi. V průběhu let došlo k postupnému vymístění hrobů z areálu kostela,

ce i kostely a jejich kláštery se stávaly hospodářskými středisky.

Pozornost poutá i barokní most před zámkem. Kamenné přemostění coby náhrada za dřevěný most vzniklo v roce 1761 a inspirací pro stavbu měl být pražský Karlův most. Tudíž i žďárský most zdobí sochy světců – Metoděje, Pavla, Vojtěcha, Bernarda, Cyrila, Jana, Mikuláše a Benedikta. Na podstavcích stojí kopie; originály uvidíte v areálu Dolního hřbitova.

Kostel v podobě hvězdy

Největším lákadlem Žďáru i celého re-

což rovněž souviselo s podmínkou zapsání památky na seznam UNESCO. Mezi lety 2017–2022 samotný kostel prošel rozsáhlou obnovou interiéru i exteriéru, aby jeho vzhled odpovídal době vzniku památky.

Na místě hřbitova vznikla poutní loučka a k hlavním vchodům vedou vydlážděné chodníčky. Poté došlo na dva roky trvající obnovu obvodového ambitu s kaplemi, jež byla dokončena v roce 2024.

Území severské tundry

Procházku v blízkosti rybníka Velké Dářko můžete absolvovat po naučné stezce Dářská rašeliniště. Na necelých třech kilometrech vám představí jedinou lokalitu blatkového boru na Českomoravské vrchovině, přičemž vede přes dvě národní přírodní rezervace - Dářko a Radostínské rašeliniště.

A co vás čeká? Dvanáct zastavení s infopanely a dvě vyhlídková místa, kdy v exponovaných částech územím prochází dřevěný chodník. Kdysi byla rašelina dobývána jako zdroj paliva, nyní jsou rašeliniště chráněnou přírodní památkou. K první tabuli přibližující unikátní území připomínající severskou tundru se dostanete po modré značce od Loděnice u Velkého Dářka. Chodníček vede i do nitra blatkového porostu. Uvidíte tam suchopýr pochvatý, klikvu bahenní a další rostliny.

Znáte už Arnolecké hory? Jsou nejnižší v republice

Prakticky neznámé. To se dá říct o nejmenších horách České republiky – Arnoleckých horách. Pásmo „mini-hor“ má na délku asi patnáct kilometrů, jmenuje se podle vsi pod jihozápadními svahy a zasahuje do žďárského i jihlavského okresu. Horami jsou jen proto, že své okolí převyšují o více než 150 metrů. Výšlap po vrcholech můžete zahájit třeba u historické českomoravské zemské hranice při silnici mezi Sirákovem a Újezdem. Na „celnici“ nechybí budka s hraničářem či označnický Království české se lvem a Markrabství moravské s orlicí.

Modrá značka, na kterou se dá napojit po asi dvě stě metrech ve směru k Újezdu, vede na první kopec, jímž je Blažkov (694 m n. m.). Cesta pokračuje k obci Rudolec, kolem zámku, dále po silnici a poté stoupá na kopec Sádek (698 m n. m.). Havlina (707 m n. m.), nejvyšší vrchol Arnoleckých hor, je

zdáli rozeznatelný díky červenobílému stožáru. Odtud výhledy nejsou, je třeba popojít o kousek níže. Dalším vrcholkem je Hudcova skála (663 m n. m.) nad vesničkou Kyjov, kam vede zelené značení, pak asfaltka a pěšina. Následuje cesta ke Kyjovu (703 m n. m.), kopci s totožným názvem jako ves pod ním.

Zelená značka vás pak zavede na jejíž nejvyšší vrchol minihor – Dědkovskou horu (694 m n. m.). V ní se traduje dobývání stříbra, kterého se podle pověsti zmocnil ďábel a střeží ho v podzemních štolách. Podle jiné legendy na kopci kdysi stávala modla pohanského bůžka Dědka. Od roku 1984 se tam tyčí osmimetrový kříž a ve skřínce na sloupku je vrcholová kniha.

Dnes je Dědkovská hora odlesněná a nabídne vám rozhledy po okolí; ještě v 60. letech 20. století na vrcholu stávala dřevěná vyhlídková věž.

Z Horního lesa jsou vidět Jeseníky, někdy i Krkonoše

V jednom ze severovýchodních cípů přírodního parku Svratecká hornatina nad obcí Rovečné na Bystřicku najdete Horní les, který výškou 774 metrů nad mořem představuje jeho nejvyšší vrchol. Historie rozhleden v Horním lese je dlouhá. Někdejší vyhlídka zvanou Rakušanka připomíná historická pohlednice vydaná v roce 1918. Jedenadvacet metrů vysoká dřevěná vyhlídková věž stála na vrcholu kopce v letech 1936–1954 a další rozhledna pak mezi roky 1968–1974. Ta měřila osmáctet metrů a její pozůstatky byly odstraněny v roce 2000. O rok později byla devět metrů pod vrcholem Horního lesa postavena a v roce 2002 zprovozněna telekomunikační věž s plošinou sloužící jako vyhlídka. Nachází se na trojmezí Kraje Vysočina, Jihomoravského a Pardubického kraje, měří devětapadesát metrů a po zdolání 201 točitých kovových schodů, které rozhlednu

obtácejí, je z ochozu v osmáctimetřové výšce poutavý výhled na okolní zvlněnou krajinu.

Kromě bližšího i vzdálenějšího okolí, jako je třeba Rovečné, Malé a Velké Tresné, část Olešnice, zřícenina hradu Zubštejn, Bystřice nad Pernštejnem, přehrada ve Víru, kostelík sv. Michaela ve Vítochově, Písečné, Polom, Sulkovec nebo Bystré, je za ideálních podmínek možné vidět Jeseníky s Pradědem, Králický Sněžník a někdy i Krkonoše.

Pod rozhlednou se nachází dřevěné turistické posezení a můžete se tam také zapsat do vrcholového deníku.

Nejvyhlášenější akcí pro veřejnost, která se pod rozhlednou koná, je tradiční dubnový hvězdíkový výstup z několika míst v okolí, kterého se účastní lidé z celé republiky. Výstup pořádá pobočka Klubu českých turistů Jaroslava Gutha-Jarkovského z nedaleké Poličky.

Kapli si postavili zbožní horníci

Pozoruhodnou dřevěnou lávku se šindelovou střechou z roku 1873 si můžete prohlédnout v osadě Švařec na Bystřicku. Technická památka překlenující řeku Svratku a spojující osadu s částí zástavby a sousedním Koroužným je dlouhá dvaadvacet a široká dva metry. Střecha je sedlová a pokrytá štípanými šindely.

Vydáte-li se ze Švařce silničkou k osadě Brťoví po trase naučné stezky Štěpánovský čtyřlístek, na vyvýšenině vlevo uvidíte památku v podobě starobylé polodřevěné hornické kaple. Nejsvětější Trojice, typické ukázky lidové architektury, kterou vystavěli horníci těžící v okolí stříbro. Zděnou kapli s dřevěnou

kruchtou doplňuje věžička pokrytá šindelem.

Ačkoliv první písemná zmínka o kapli pochází až z první poloviny 16. století, při rekonstrukci v roce 2022 byla ve stěně za oltářem objevena zazděná románská okénka, takže stavba může být o dvě století starší. Nad kaplí se v kopcích rozkládá národní přírodní památka Švařec s podhorskými loukami a pastvinami, kde je na jaře možné narazit na ohrožený vstavač kukačku, pětiprstku žežulník i další vstavačovitě rostliny, stejně jako tam našla útočiště řada chráněných živočichů.

Trasa naučné stezky pokračuje do Brťoví a odtud se obrací k osadě Čtyři Dvory, kde v horku můžete vyzkoušet příjemné koupaliště na okraji vsi při silničce vedoucí zpět ke Švařci.

Krátká vesnice plná roubenek

Malebné roubené chaloupky i usedlosti můžete obdivovat v osadě Krátká u Sněžného. Vesnická památková rezervace tam byla vyhlášena v roce 1995 a ves představuje ukázkou původního stavitelství. Nejceněnějšími staveními jsou rychta č. 12 a stavení č. 4 a 31, roubené stavby s lomenicí. Působ architektury vyniká i díky začlenění do krajiny, kde se dochovaly zemědělské úpravy se střídajícími se loukami, pastvinami a menšími poli rozčleněnými mezemi a kamenicemi.

K osídlení došlo až počátkem 18. století, kdy lesní dělníci a dělníci z kádovských železáren dostali povolení si ve vykácené části lesa Teplá postavit domky a obdělávat paseky. Ves se nejdříve nazývala Teplá, záhy ale byla přejmenována na Krátkou – podél silnice měří jen dvě stě metrů.

Po vydání tolerančního patentu v roce 1781 se měla Krátká stát střediskem evangeliků z horské části novoměstského panství, což bylo spoje-

no se stavbou modlitebny a zřízením hřbitova. K realizaci ale pro odpor obyvatel Německého (Sněžného) a Líšné nedošlo. U silnice dnes stojí kaplička sv. Cyrila a Metoděje z roku 1902.

V jednom z obnovených statků najdete ojedinělý Dům přírody Žďárských vrchů sloužící také jako návštěvnické centrum pro CHKO Žďárské vrchy. V něm se malým i velkým návštěvníkům nabízí interaktivní expozice zaměřená na proměny krajiny v čase.

V Krátké se můžete také projít po naučné stezce mapující historii původní kolonie lesních dělníků. Je dlouhá pouhý kilometr, avšak její jednotlivá zastavení nejsou v terénu značena, takže se ještě předtím zastavte v Domě přírody Žďárských vrchů a vyzvedněte si tam mapku s doprovodným textem. Naučná stezka čítá patnáct zastávek po všech významných typech místních lidových staveb, a protože je nenáročná, je možné ji absolvovat i s malými dětmi či kočárkem.

Navštivte skutečný prales

Vrchol Žákova hora (810 m n. m.) se nachází ve stejnojmenné národní přírodní rezervaci chránící přirozený prales od roku 1933. Zásadní krok k jejímu vzniku učinil v roce 1929 majitel panství Zdenko Radslav hrabě Kinský. Počin připomíná pamětní deska na rozcestí pod Žákovou horou. Kolem této osmistovky vede 2,6 kilometru dlouhá naučná stezka s deseti panely, které přibližují zajímavosti tohoto místa. Vrchol rovněž patří mezi 145 významných vrchů v ČR s trigonometrickými body; do měřičské sítě byl zařazen již při katastrálním mapování v letech 1821–1864.

Půl kilometru od rozcestí pod Žákovou horou leží Stříbrná studánka, jeden z pramenů Svratky. Právě u ní v roce 1970 prezident Ludvík Svoboda vyhlásil Chráněnou krajinnou oblast Žďárské vrchy.

Havíři dobývali ze skal stříbro

Hornický cechhaus Štěpánov – to je malé muzeum nacházející se v historickém domě ve středu Štěpánova nad Svatkou. Mapuje tamní dávnou hornickou historii a geologii; lokalita a okolí proslula zejména těžbou stříbra ve středověku. K prohlédnutí jsou v něm mimo jiné i tradiční nástroje středověkých horníků – klasické želižko a mlátek, které mají horníci i ve svém cechovním znaku. Další exponáty pocházejí ze sbírek Archeologického ústavu v Brně, jihlavského Muzea Vysočiny a Městského muzea v Bystřici nad Pernštejnem. Při speciálních akcích bývají k vidění také další zajímavosti, jakými jsou například artefakty z drahých kovů nebo měděných slitin či originály historických

mincí, takzvané brakteáty, což jsou mince ražené před rokem 1300. Hornický cechhaus se zaměřuje na středověkou hornickou činnost v blízkém okolí Štěpánova, jejíž pozůstatky v podobě starých štol se těší zájmu odborníků coby nesrovnatelně zachovalější než ve známých hornických oblastech, jakými jsou například Jihlava, Kutná Hora či Krušné hory, kde původní středověká důlní díla překryla pozdější těžba, anebo byla úplně zničena. A proč se hornické muzeum, které je kromě akcí pro veřejnost přístupné po dohodě, nazývá cechhaus? Pojmenování odkazuje na fakt, že první horníci do našich končin přicházeli právě z německých zemí.

Medlov zaujme malé, ale i velké

Na osmikilometrovou zážitkovou trasu Okolo Medlova za stříbrnými zvony a s pokladem na konci se mohou vydat děti v okolí Hotelu Medlov a Pasecké skály. Zabaví se ale i na asi sedm set metrů dlouhé Pohádkové stezce skřítky Ostružinky vedoucí kolem hotelu a rybníka a v lanovém parku. Hotel Medlov u Fryšavy láká i svými akcemi pro veřejnost, unikátním kontryhlovým ginem, ale rovněž speciálními komentovanými prohlídkami interiérů s majitelem. Hotel Medlov, dnes architektonický unikát, za svůj vznik vděčí prvorepublikovému lyžařskému reprezentantovi Leopoldu Stehlíkovi a jeho ženě Aglaie. Ti v roce 1934 na břehu rybníka zahájili provoz první hotelové budovy. O čtyřicet let později pak bylo rekreační zařízení rozšířeno o druhý objekt v bruselském stylu.

Hamerské kladivo také dnes pohání síla vodního proudu

Chcete vidět kováře při práci? Nebo se dokonce pokusit proniknout do tajů tohoto starobylého řemesla a zkusit si něco vykovat? Navštivte některou ze speciálních akcí určených pro rodiny s dětmi ve Šlakhamru v Hamrech nad Sázavou, technické památce ve správě Technického muzea v Brně. Zástupci černého řemesla z celé republiky tam předvádějí své tradiční postupy, a to za pomoci mobilních výhní, ale i vodou poháněného bucharu v takzvané hamerně. Zájemci si obvykle mohou některé jednodušší techniky sami vyzkoušet, kupříkladu ruční výrobu hřebíků. Tamní zajímavou trvalou expozici si však můžete prohlédnout i mimo akce pro veřejnost, které jsou doplněné pestrým doprovodným programem pro děti i dospělé. Při běžných prohlídkách Šlakhamru je návštěvníkům předváděna činnost vodního kola nezbytného pro provoz hamerského kladiva.

Šlakhamr neboli bývalý Brdčíkův mlýn je dokladem tradičního hamernictví, které se v oblasti žďárského regionu udrželo až do 17. století, než většina místních hamrů zanikla. Na vodním náhonu opuštěného šlakhamerského hamru následně vznikl klasický mlýn na obilí, jenž byl v běžném provozu až do druhé světové války. Chátrající objekt získalo v roce 1976 do správy Technické muzeum v Brně a po dlouholeté rekonstrukci tam byla v roce 2011 zpřístupněna trvalá expozice hamernictví, dřevařství a bydlení za posledních majitelů, kde se několikrát ročně konají různé zaměřené akce pro veřejnost, vždy však s kováři. Buchar používaný v kovárně hamerského Šlakhamru není původní, pochází náhradového hamru v Podhůří u Nepomuku na Plzeňsku a je jedním z pěti podobných plně funkčních zařízení v České republice.

Hrad nad řekou chránil rybník

Přes volně přístupnou oboru s jelení zvěří se můžete vydat ke zřícenině hradu Ronov skládající se z torza zdi a věží ve stejnojmenné osadě, místní části Příbyslavi. Neberte však s sebou pejsky, aby neplašili zvěř, a zavírejte za sebou vrata obory. Hrad Ronov se poprvé připomíná v roce 1329, byl založen zřejmě na začátku 14. století pány z Lichtenburka, aby chránil cestu údolím řeky Sázavy od Žďáru k tehdy Německému Brodu. Stál na skalnatém a více než sto metrů dlouhém ostrohu, jenž ze tří stran obtékal Losenický potok. Na severní straně bylo sídlo odděleno příkopem a zbytek obklopoval rybník, který napájel příkop. Do hradu se obyvatelé

dostávali po hrázi rybníka a přes příkop s padacím mostem. S jednou z variant o pojmenování Ronova se pojí i méně známá pověst o pasáčkovi, který v době, kdy ještě hrad neexistoval, na místě pásal rychtářův ovce. Chudý sirotek šel jednoho podzimu poprosit rychtáře o novou halenu, protože ta stará už dosloužila. Rychtář ho ale vyhnal. Jedné vdově ze vsi se pláčícího pasáčka zželelo, ušila mu novou halenu a přinesla mu ji na pastvinu. Chlapce však nenašla, byly tam ovce, v trávě cáry z pasáčkovy haleny a bílé kvítky, které tam nikdy předtím nerostly. Lidé si domysleli, že bílé kvítky – ocůny – jsou pasáčkovy slzy. Možná proto se prý hradu začalo říkat Ronov.

Nakoukněte pod ruce sklářům

Zavítat do hutě a nakouknout pod zručné ruce sklářů či brusičů, případně si vybrat něco pro radost v prodejní galerii můžete v karlovské sklárně. Stále fungující huť nazvanou Sklárna Svoboda Karlov založil v roce 1990 významný český sklářský výtvarník a pedagog Jaroslav Svoboda, který předtím dlouhá léta působil ve vyhlášené sklárně Beránek v sousedních Škrdlovicích. V roce 2019 pak provoz Svobodovy sklárny v Karlově převzal jeho zkušený spolupracovník, jímž je sklářský mistr Lukáš Verner.

V tomto podniku jsou návštěvníci vítáni – v pracovní dny se jim nabízí možnost zhruba půlhodinových exkurzí přímo do provozu, kde se vyrábí různobarevné ručně tvarované hutní sklo. Objednání předem je nutné pouze u skupin čítajících více než deset osob.

Nížkovská kostnice v běhu času

Kostnici vybudovanou v roce 1709 s ostatky více než osmi tisíc lidí si můžete prohlédnout v Nížkově. Najdete ji u tamního kostela sv. Mikuláše. Až nedávné výzkumy potvrdily, že některé z vyrovnaných kostí pocházejí až ze 13. století; většina se však datuje do doby tereziánských válek, kdy byl v letech 1740–1742 v Nížkově velký polní lazaret. Tisíce vojáků do něj byly sváženy z různých bojišť, končili tam císařští i Sasové, Francouzi, Prusové i vojáci z Bavorska. Když v něm vypukla epidemie, pacienti začali umírat po stovkách. Není jasné, zda šlo o mor, cholera, případně tyfus, avšak nemoc zasáhla i místní usedlíky. Mrtví byli pohřbíváni všude kolem a později se část z obrovského množství kostí dostala do kostnice, kde je podle pověsti srovnal slepý mládenec. Zajímavostí je jedna z lebek, jež je oblyskaná dotyky rukou návštěvníků. Čelní jizva dokazuje, že kdysi byla roz-

seknutá, avšak srostla. Příchozí si na ni sahají pro štěstí. Jenže i když voják těžké zranění přežil, nakonec v lazaretu podlehl epidemii. S názvem obce se pojí cisterciáckí mniši, kteří do osady přišli v roce 1234 z Oseku a založili v ní klášter Cela sv. Bernarda. Za své několikaleté působení, než se přesunuli do nedalekého Žďáru, kde našli lepší podmínky, stihli vybudovat dřevěný klášter s kostelem i založit vinohrad pro výrobu mešního vína. Podle nich se vsi začalo říkat Mniškov, později došlo ke zkomolení názvu na Nížkov. Nedaleko od Nížkova se na kopci Rosička tyčí zdálí viditelná rozhledna. Dvačtyřicet metrů vysoká telekomunikační věž má volně přístupný vyhlídkový ochoz ve výšce 24 metrů, je k němu třeba zdolat 134 točitých schodů.

Putujte Bystřicí se Zubříkem

Poznání, inspiraci, ale i zábavu je možné prožít prostřednictvím Putování se Zubříkem Bystřicí nad Pernštejnem. Poznávací hra pro malé i velké patří do projektu Putování městy Koruny Vysočiny nabízí den plný objevů a nových dojmů. Stačí se zastavit v informačním centru v objektu muzea na bystrickém Masarykově náměstí pro hrací kartu a poté se vydat objevovat městská zákoutí a luštit tajemku.

S imaginárním průvodcem – kresleným Zubříkem – objevíte například netradiční park věnovaný horníkům, neboť Bystřice se skoro šest desetiletí pojila s dobýváním uranové rudy, což se výrazně podepsalo na jejím rozvoji, kostel sv. Vavřince, sochu prvního československého prezidenta, ale i unikátní automobilové a motocyklové veterány skryté v bývalém lihovaru.

Lákadlem je expozice živých ryb, veterány či miniaturní hradů

Za poznáním v Bystřici nejdříve vyrazte do muzea na náměstí – mimo dějin města, historie těžby uranové rudy, školy či hospody a bytu sládky se v jeho sklepení ukrývá netradiční expozice živých ryb. Ve velkých akváriích můžete sledovat ryby žijící ve vysočinských řekách.

V bývalém lihovaru pod náměstím uvidíte další unikát, jímž je depozit s veterány značky Tatra. Desítky aut i motocyklů doplňují figuríny v dobových oděvech, hračky či modely.

Za návštěvu stojí také venkovní Park horníků s mašinkou a vagónem, jenž připomíná bezmála šest desetiletí těžby uranové rudy v okolí města v letech 1957 až 2016.

Poznání a poučení vám nabídne Centrum Eden. Zařízení zahrnující panský dvůr, horáckou vesnici a ekopavilon představuje prolínání minulosti se současností či budoucností. Navíc v horácké

vesnici nechybí zvířátka, která je k velké radosti dětí možné hladit či krmit.

Zajímavou volně přístupnou venkovní expozici najdete v lokalitě Lužánky. Bystřický park miniatur umístěný ve členitém terénu je osazený modely šlechtických sídel ležících na horním toku řeky Svratky z betonu a kamene. Neboť modely v měřítku 1:50 zachycují podobu hradů v době jejich největšího rozkvětu ve 14. a 15. století, můžete tipovat, kolik jich bez nápovědy poznáte. Hrad Pernštejn či klášter Porta coeli vypadají podobně, avšak u hradů Zubštejn, Dalečín, Pyšolec, Skály, Loučky, Čepička a dalších, z nichž se dochovaly jen ruiny, je určení složitější.

Park stráží socha Viléma z Pernštejna coby představitel někdejších bystrických pánů a betonová plastika zubra žďárského výtvarníka Michala Olšiaka před vstupem odkazuje na pověst o vzniku rodu Pernštejnů.

Navštivte pohádkový Pernštejn

Mohutný gotický hrad Pernštejn na pomezí Jihomoravského kraje a Kraje Vysočina milují turisté, filmaři i fotografové. Původní středověká pevnost přeměněná na renesanční rezidenci byla svého času hlavním sídlem mocného šlechtického rodu Pernštejnů, již měli ve znaku zubří hlavu a hrad drželi do konce 16. století.

Pernštejn je zmiňovaný rovněž jako „nedobytné“ sídlo, přičemž tento přívlastek se odvíjí od neúspěšného pokusu o jeho dobytí švédskými vojsky generála Lennarta Torstenssona v květnu 1645. Hrad tehdy patřil moravskému zemskému hejtmánovi hraběti Kryštofu Pavlovi z Lichtenštejna-Kastelkornu, jenž však

pobýval ve Vídni, nicméně hradní posádka si s dobyvateli poradila a sídlo uhájila.

Kromě několika hradních prohlídkových okruhů návštěvníky láká také prohlídka obnovené vrchnostenské zahrady zpřístupněné v roce 2021. Ta byla ze zalesněného strmého kopce „vykopána“ po dvou stoletích od dob své největší slávy, kdy zbytky staveb hustý porost skryl tak dokonale, že o nich nevěděli ani mnozí místní obyvatelé. Obnovená zahrada obsahuje soubor zahradních stylů v netradičním horském terénu, kde jsou pravidelné francouzské a romantické zahrady, anglo-čínská část či lesní partie, to vše doplněné drobnými stavbami.

Další výlety:
www.tinyurl.com/nedvedice

V Nedvědicích se skrývá poklad

Pozoruhodnou expozici mincovního pokladu v podobě 284 stříbrných mincí si můžete prohlédnout v nedvědicím turistickém informačním centru. Platidla pocházející z celé Evropy byla v roce 2016 objevena u nedalekého Dolního Čepí. Jedna z teorií o tom, jak se stříbrné peníze do země dostaly, říká, že mohlo jít o válečnou kořist, kterou si v době obléhání Pernštejna Švédy v roce 1645 v těch místech uložil některý z dobyvatelů. Nicméně už si ji z nějakého důvodu nevyzvedl a poklad zůstal zapomenutý po bezmála pět století.

A pokud se do Nedvědic vrátíte i v dalších letech, expozici mincovního pokladu čeká rozšíření o další nalezené stříbrné depoty, které ještě procházejí konzervací. Vystavených mincí pak bude k vidění dohromady více než tisíc.

Sportovat mohou dospělí i děti

Sportovní vyžití najdete v Bystřici především v lokalitě Lužánky a nejbližším okolí, a to jak pro děti, tak dospělé. Pokud by náhodou zrovna přišlo, můžete zavítat do sportovní haly, kde se mimo jiné nabízejí bowlingové nebo kuželkové dráhy, squash, lezecká stěna i menší bazén.

V letních dnech je velkým lákadlem koupaliště, které má navíc vodu v bazénech přehřívanou zbytkovým teplem z kotelny na biomasu, což je výhodou zejména v dětském bazénu s atrakcemi. Kromě bazénů a travnaté plochy pro slunění je v areálu koupaliště třeba i dětský koutek s trampolínou a skluzavkou či hřiště na plážový volejbal nebo stánek s občerstvením.

Jen kousek od koupaliště a sportovní haly jsou umístěny tenisové kurty a zimní stadion, před nímž je situováno velké dětské hřiště s mnoha atrakcemi a rovněž workoutové hřiště se cvičebními stroji. Naproti přes cestu má své místo pumptracková dráha nabízející vyžití cyklistům všeho věku.

Pokud jste fanoušci in-line bruslení, vyzkoušejte cyklostezku vedoucí okolo s bruslařským oválem bez jakéhokoliv převýšení, tedy klidně i s dětským kočárkem.

Mezi stromoradiem stoupajícím k nádraží je k vidění nejenom Pohádková alej s dřevěnými soškami pohádkových bytostí, ale po její druhé straně mohou děti ležet po nízkých lanových překážkách nainstalovaných mezi mohutnými kmeny stromů.

Další výlety:
www.tinyurl.com/bystricenp

Pust'te se za památkami i po řetězech do divoké rokle

V Nedvědicích a jejím okolí je možné poznávat četné zajímavosti. Otestujte například naučné stezky dlouhé 4, 6 a 14 kilometrů v okolí Pernštejna. Zavedou vás také do nedaleké obce Černvíř, kde uvidíte unikátní dřevěný most z roku 1718, který je nejstarším krytým dřevěným mostem na Moravě, či kostel Nanebevzetí Panny Marie stojící od roku 1228 na ostrohu nad řekou Svratkou. Je zajímavý rovněž gotickými freskami a oltářem sv. Linharta z kostela v Mušově, vsi, kterou zatopily Novomlýnské nádrže.

V malé obci můžete zavítat i do Fantasy muzea s pozoruhodnými uměleckými plastikami inspirovanými tvorbou Julese Vernea, Karla Zemana či Karla Čapka. Nechybí v něm kupříkladu rozměrné ponorky, vzducholoď a mnoho dalších exponátů, avšak rovněž možnost si prohlédnout a třeba vzít do rukou rekvizity používané

při natáčení akčních filmových scén, což ocení hlavně malí i velcí kluci.

V nedalekém Doubravníku si prohlédněte pozdně gotický kostel Povýšení sv. Kříže z nedvědického mramoru. Zajímavostí je i krytá dřevěná lávka z roku 1899 přes řeku Svratku v osadě Prudká v údolí mezi skalami.

Lehký nádech historie spojené s fyzickým výkonem a pobytem v minikaňonu s vodopády a příkrými skalami jištěnými řetězy má návštěva Trenckovy rokle v údolí řeky Bobrůvky. Ačkoliv je název strže odvozen od jména Františka barona Trencka, vůdce nelibostných pandurů, jenž sloužil i císařovně Marii Terezi, který se měl v místě skrývat a uložit tam poklad, historici se k lidové legendě vyjadřují skepticky. Rokle ovšem skýtá také romantické posezení u ohniště, vodopády či chatu Orlí hnízdo stojící na strmém útesu.

Další výlety:
www.tinyurl.com/novomestonm

Zavítejte do ráje cyklistů, najdete ho na Novoměstsku

Rozsáhlou síť značených singletrac-ků o několika stupních obtížnosti najdete v Cyklo aréně Vysočina, své si tam najdou děti, dospělí, úplní začátečníci i profesionálové. Síť jedno-směrných přírodních stezek vedoucích lesem Ochoza se nachází přímo v centru sportu ve Vysočina Areně. Najdete tam také velkou vyasfaltovanou pumptrackovou dráhu a ještě jednu určenou pro malé děti za Hotelem Ski.

Pokud jste spíše „silničáři“, pusťte se na některý ze silničních cyklistických okruhů, které vás zavedou na nejkrásnější místa Žďárských vrchů. Ať už se vydáte jakýmkoliv směrem, cestou se setkáte s památkami lidového stavitelství, stopami významných osobností,

atraktivními skalními útvary nabízejícími úchvatné výhledy či regionálními gastronomickými specialitami. Cyklo aréna Vysočina nabízí rovněž občerstvení v tamní kavárně, ale i servisní bike centrum, kdyby jeho služby vaše kolo potřebovalo. Při svých poznávacích cestách se léte můžete vykoupat v některém z rybníků a chvíli se slunit – hned v Novém Městě najdete rybník Koupaliště, který je vhodný pro děti i dospělé a kvalitu vody v něm v sezóně sledují hygienici.

Koupat se ale můžete nejenom v přírodě. Novoměstské Městské lázně kromě různých bazénů včetně dětského s atrakcemi či vířivky nabízí také wellness se saunami, Kneippovou lázní a mokřým barem.

Pilák nabízí koupání i sport

Koupání a relax, ale i možnost aktivního odpočinku v létě najdete u Pilské nádrže rozkládající se na okraji Žďáru nad Sázavou. Můžete se tam koupat a opalovat, ale také si půjčit šlapadlo či paddleboard a pustit se na vodní hladinu. Anebo třeba jízdní kolo, ať už klasické, či elektrokolo. Cyklostezka, po níž například v roce 2024 prošlo či projelo 105 385 lidí, je oblíbená také in-line bruslaři. Vede od Žďáru podél břehu nádrže až k Polníčce, odkud lze na kole pokračovat třeba k neméně oblíbenému rybníku Velké Dářko u Škrdlovic a poté vstříc dalším cyklotrasám a regionálním zajímavostem.

Zahrát si u Pilské nádrže můžete discgolf, minigolf, plážový volejbal,

případně jiný míčový sport. Děti nadchnou herní prvky včetně pískoviště pro nejmenší, nechybí venkovní tělocvična s posilovacími stroji, nabídka občerstvení, velké parkoviště i kemp na protilehlé straně rybníka. Obdivovatelé obřích betonových soch žďárského výtvarníka Michala Olšiaka objeví na konci rekreačního areálu jeho hraniční sousoší Iva a orlice jako připomínku nedaleko ležící historické česko-moravské zemské hranice.

Koupat se ale můžete i ve Žďáře, a to v Relaxačním centru. Protože vnitřní areál centra s bazény a dalšími atrakcemi včetně skluzavky je v létě propojený s venkovní opalovací loučkou, užijete si relaxaci uvnitř i venku.

Muzeum hasičů střeží svatý Florián

Hasičské muzeum najdete v hasičské zbrojnici v novoměstské ulici, její vrata střeží plastika sv. Floriána z dílny výtvarníka Michala Olšiaka. Otevřeno je při příležitostných akcích, první sobotu v měsíci či po domluvě.

V muzeu si můžete prohlédnout fotografie, dokumenty, ale hlavně hasičskou výzbroj, výstroj nebo techniku, například i přenosnou motorovou stříkačku z roku 1939 z produkce firmy Stratílek z Vysokého Mýta či expozici minimaxů vyráběných v někdejší Zámku Žďár.

Novoměstský hasičský sbor vznikl záhy požáru, který 13. června 1879 zachvátil patnáct domů ve Žďárské ulici a vyžádal si čtyři lidské životy. První schůze byla už o dva měsíce později. Významnou událostí bylo v roce 1998 založení poloprofesionální jednotky, které jsou v okrese jen dvě.

Za žďárskými památkami, do muzea nebo za vláčky

Pod Zelenou horou stojí zámek rodiny Kinských nabízející řadu aktivit pro celou rodinu. Navštivte kupříkladu interaktivní a multimediální expozici Muzea nové generace přibližující kulturní dědictví regionu či dětskou hernu InventoriUm. V areálu stojí i bazilika minor Nanebevzetí Panny Marie a sv. Mikuláše, jejíž jádro bylo kdysi konventním kostelem kláštera, na jehož základech zámek vznikl. Také některé z úprav v interiéru baziliky nesou rukopis architekta Santiniho.

Za zámek najdete naučnou stezku Okolo Zelené hory; její část kolem Konventského rybníka vede zčásti po dřevěných chodnících. Druhá část mapuje další Santiniho počiny – statek Lyra a Dolní hřbitov. Cestou uvidíte i most v Dvorské ulici, kde podle legendy strašil správce Ulrich, a barokní most před zámek se sochami světců.

Na co koukat je i v centru Žďáru. Pod

Sochy na každém kroku aneb galerie pod širým nebem

Historické centrum s památkovou zónou si můžete prohlédnout v Novém Městě na Moravě. Výraznou dominantou je kostel sv. Kunhuty s fasádou zdobenou pozoruhodnými sgrafity výtvarníka Karla Němce. Zatímco na dolní straně náměstí se v objektu někdejší radnice ze 16. století nachází Horácké muzeum s infocentrem, na horní straně stojí zámek, sídlo Horácké galerie. Začnete-li prohlídku v Horáckém muzeu, kromě expozic věnovaných lidové kultuře, sklářství, železářství, historii města nebo lyžování se nezapomeňte zastavit také na dvorku.

Od května do září tam každou půlhodinu klapě Mlejnek z Víru. Jedná se o repliku technické památky v podobě souboru několika desítek ze dřeva vyřezaných a malovaných postavíček, které se pohybují pomocí vodního kola. Původní zařízení pochází z Víru na Bystřicku. Po smrti autora, povov-

láním seřizovače tkalcovských stavů, dědicové unikátní památku věnovali Horáckému muzeu, kde je uložena v depozitáři. Sklep Horáckého muzea skrývá Strašidelné podzemí, kde v letní sezóně ožívají pověsti z Novoměstska.

V Horácké galerii si prohlédnete díla uznávaných vysočinských výtvarníků, avšak bývá také dějištěm různých kulturních a dalších akcí. Množství soch je k vidění přímo v novoměstských ulicích. S městem se ostatně pojí řada výtvarných umělců, například významní rodáci - akademičtí sochaři Jan Štursa a Vincenc Makovský.

Nové Město můžete podrobně prozkoumat také prostřednictvím poznávací hry Putování po městech Koruny Vysočiny. Hrací kartou vás vybaví v infocentru a průvodcem vám bude Pasáček, jehož předlohu v podobě Štursovy sochy Píseň hor uvidíte na kašně pod náměstím.

Kostel geniálního architekta

Nenechte si ujít prohlídku unikátního poutního kostela sv. Jana Nepomuckého, památky UNESCO, který se vypíná na kopci Zelená hora nad žďárským zámek, kdysi bývalým cisterciáckým klášterem. Kostel s ambitem na půdorysu hvězdy je dílem významného architekta takzvané barokní gotiky Jana Blažeje Santiniho Aichla z let 1719–1722, jenž jej vyprojektoval na popud opata žďárského kláštera Václava Vejmluvy.

Mezi lety 2017–2022 prošel kostel obnovou tak, aby vypadal jako v době svého vzniku. Po postupném vymístění hrobů z těsné blízkosti svatostánku, což souviselo s podmínkami zapsání památky na seznam UNESCO v roce 1994, vznikla kolem kostela zatravněná loučka. Obnovu završilo zrestaurování obvodového ambitu kostela, které bylo dokončeno v roce 2024.

Další výlety:
www.tinyurl.com/zdarns

Park hraběte Mitrovského patřil k nejhezčím na Moravě

Klid a také trochu nostalgie mezi stáletými stromy najdete v Dolní Rožince v zámeckém parku a lesoparku Templ. Anglický klasicistní park založil majitel panství Jan Nepomuk Mitrovský koncem 18. století a klasicistně dal přestavět i zámek. Průčelí objektu, kde sídlí základní škola, směrem do parku dominuje erb Mitrovských z Nemyšle a jejich rodové heslo Aeternus, quia purus (věčný, protože čistý).

Parkem vedou cestičky navazující na les, kde nechal hrabě Mitrovský vystavět několik romantických objektů. Lesopark ozdobil chrámek osvícenství s hrobkou, empírový egyptský obelisk, poustevna, anglická lázeň či umělé kaskády. A přibýlo velké množství stromů.

Nejvýznamnějšími dřevinami jsou modřín opadavý, borovice limba, lípa velkolistá a jilm lysý. Z některých objektů zbyly jen ruiny, jiné se nedochovaly, další se podařilo obnovit, což se týká zdaleka viditelného růžového chrámku osvícenství.

Agilní hrabě rovněž pro potěšení svých hostů při ukončení lovu nechal v lese Jivina na jihozápadním konci vsi zřídit umělou zříceninu kaple s půdorysem kruhové výseče, freskovou malbou a soškami ve výklencích. Později ruina na dlouhá léta zarostla hustou vegetací, ale po odstranění náletů a poté vykácení smrkových porostů v okolí jsou její pozůstatky viditelné i ze silnice spojující Dolní Rožínku se Strážkem.

Navštivte nejenom western

V rozsáhlém zábavním parku Šikland v údolí řeky Bobrůvky u Zvole nad Pernštejnem najdete v prázdninových měsících nejenom odpočinek, ale také aktivní zábavu pro celou rodinu. Prohlédněte si originální westernové městečko, které baví malé i velké návštěvníky už více jak třicet let.

V areálu však k velké radosti dětí nechybí ani zvířata, nabízejí se vyjížďky výletním vláčkem Union Pacifik, tradiční akční divadelní představení s kaskadéry, lanový park, elektrický býk, rýžování zlata, půjčovna dobových kostýmů, indiánská vesnice, lukostřelba, vyjížďky na koních, aréna, kemp, hotel a penzion, off road a military zóna a mnoho dalšího. Když vám bude horko, zavítejte do přírodního biotopu, který se v areálu Šiklandu také nachází.

Krásně bát se můžete v zámku, uklidnit se pak u skřítků a víl

Bát se v Dolní Rožince můžete v areálu starobylé sýpky na břehu Návesního rybníka, kde se od roku 2007 nachází Strašidelný zámek Draxmoor. Jeho zprovoznění předcházela adaptace historického objektu pocházejícího ze 14. století, jenž byl původně středověkou tvrzí a prošel několika fázemi vývoje, přičemž kdysi v něm fungoval například i pivovar.

Draxmoor návštěvníkům nabízí zábavu, dobrodružství a hlavně strašidelné vzrušení pro odvážlivce všeho věku – prohlídky se konají v několika variantách, takže si je možné vybrat, jak moc se chcete bát. A pak už se těšte na adrenalinovou cestu strašidelným zámkem, kde na každém rohu potkáte strašidlo. Počítejte s tím, že jich bude hodně – více než osm desítek. Na nádvoří se nabízí možnost klasického občerstvení, ale můžete si dát i nějaký speciální lektvar.

Uklidnit rozjitřené nervy si poté můžete v kouzelném Světě skřítků a víl, což je autorská výstava obyvatelky Dolní Rožínky Jany Kuchařové, jež je v létě k vidění v tamním kulturním domě. Nabízí nevšední zážitek v podobě prohlídky více než 1500 maličkých pohádkových bytostí. Každá z nich má svou vlastní osobnost a příběh. Kromě víl a skřítků můžete obdivovat i jejich doplňky, jako jsou miniaturní zvířátka, talířky, lopaťky či domečky. Každá drobnost je do nejmenších detailů ručně vymodelovaná z polymerové hmoty a prohlídku provází zábavný kvíz.

A když už jste v Dolní Rožince a počasí přejí koupání, navštivte zatopený lom na okraji obce u silnice ke Zvoli. Je známý svojí čistou vodou a mimo plavců si tam přijdou na své i malé děti, protože část je oddělená a upravená jako brouzdaliště.

Křižánky přitahují roubenkami

Celkem 45 památek mají v Křižánkách, dlouhé vesnici, kde v památkové rezervaci najdete roubenou chalupu na každém kroku a někdy se v ní můžete i ubytovat. A nezapomeňte si prohlédnout historickou hranici mezi českou a moravskou částí vsi tvořenou řekou Svratkou, kdy patník najdete u mostu poblíž hostince Za Řekou.

Obec zahrnuje Moravské Křižánky, České Křižánky a České Milovy. V centru se vydejte do infocentra, kde vám nabídnou i možnost zapojit se do poznávací hry Putování městy Koruny Vysočiny. Vsi vás provede postavička Anky, jež se pojí s pověstí o názvu vsi a křížem na kopci. Před infocentrem začínají i naučné stezky Naše stromy a Za

pilníkáři na Český kopec. Druhá z nich představuje řemeslo, jímž byly Křižánky vyhlášené. Pilníkářství se tam dostalo na začátku 20. let 19. století a stezka mapuje jeho začátky až po postupný zánik po 2. světové válce, kdy většina pilníkářů odešla do míst blíže železnici.

Z Křižánek vede trasa i k nejvyššímu vrcholu Žďárských vrchů Devět skal (836 m n. m.) a vydat se dá i ke skále Čtyři palice, kde je vyhlídka taktéž přístupná bez lezecké výstroje. Nedaleko se nabízí návštěva Skelmistrovského domu s Galeríí na Milovské huti v bývalé sklářské osadě České Milovy, odkud v 19. století směřovalo zboží až do Ameriky. Exkurzi si je třeba objednat přes webový formulář.

Vraťte se ve Svratce v čase

Nostalgiu první republiky i dob reálného socialismu zažijete v Městském muzeu ve Svratce. Kromě prvorepublikového městečka s řemeslníckými krámkami, například ševce nebo kožešníka, školní třídou, obchodem i trafikou můžete nahlédnout třeba i do pultové prodejny Jednoty s exponáty, které má řada návštěvníků ještě v paměti. Nechybí pokladna nebo mlýnek na zrnkovou kávu, mrazicí pult, ale i některé původní zboží jako třeba dosud neotevřená konzerva s husí krví nebo lahve s vínem naplněné před půl stoletím. A řada dalšího tehdy prodávaného sortimentu.

Vybavení expozice pochází z prodejen Jednoty ve Velkém Meziříčí a v Hlinsku, pokladna z místního obchodu a mlýnek na kávu kdysi sloužil v kantýně podniku Dílo ve Svratouchu.

Prozkoumejte svratecké památky i malované balvany

Návštěva nejmenšího města žďárského okresu nabízí řadu zajímavostí. Mimo specifického svrateckého muzea se můžete projít po naučné stezce věnované typickým řemeslům a činnostem, kterými byla Svratka v minulosti známá.

Také v tomto městě se můžete zúčastnit Putování po městech Koruny Vysočiny, kdy vás provede Houbař, symbol okolních hlubokých lesů. Je to ten chlapeček s hříbkem, dílo akademického sochaře Antonína Odehnala, jehož plastika zdobí kašnu u náměstí 9. května. Cestou navštívíte čtvrť Račana s původními usedlostmi z 18. století, kostel sv. Jana Křtitele se samostatně stojící zvonicí a mnoho dalšího.

Svratka se zhruba 1400 obyvateli je mladé město, stala se jím až v roce 1867 a následně se začala rychle rozvíjet. Na počest povýšení byla pražským sochařem Ludvíkem Wurzlem zhotovena socha sv. Václava a osazena na

dnešním náměstí Národního povstání. Zajímavá je taktéž přírodní zahrada uprostřed města se dřevěnými chodníčky vedoucími přes mokřady nebo zrevitalizovaný rybník Svratka s okolními vycházkovými trasami.

Nejen město přibližuje Malířská naučná stezka, neboť Svratka a její půvabná zákoutí i okolí byly lákadlem pro malíře-krajináře. Nenechte si ujít ani speciální úsek stezky s originálními obnovenými malovanými balvany na takzvané Cínové cestě.

V těchto končinách to budete mít jen kousek ke skalisku opředenému pověstmi s názvem Zkamenělý zámek, golfovému hřišti či půvabnému loveckému záměčku Karlštejn. Fotogenický objekt nabízí turistům občerstvení v restauraci v místě někdejší černé kuchyně a v sezoně se tam konají prohlídky, kde uvidíte kapli s původními stropními malbami nebo sály s empírovými kamny.

Unikátní skalní hrad

Na skálu Prosička nedaleko Jimramova s výrazným dřevěným křížem na vrcholu, která nabízí nevšední pohled do údolí řeky Fryšávky a na okolní Žďárské vrchy, se dá dostat po stupních opatřených lanovým zábradlím. Viditelné jsou odtud i pozůstatky unikátního hradu Skály vestavěného do skal na protějším kopci Štarkov. I ten si můžete volně prohlédnout. V unikátním hradním sídle, jehož tři obvodové zdi tvořil skalní masiv, podle výsledků podrobného dvě desetiletí trvajícího archeologického výzkumu žili nejenom šlechtici, ale také loupeživí rytíři, sirotci po bitvě u Lipan a nakonec dokonce penězokazci. Do současnosti se z kdy si pevného sídla zachovalo torzo věže a hradního paláce, odkud se vycházelo úzkým průchodem mezi skalami, zbytek valů a dvou bašt.

Mlýn respektuje odkaz předků

Řadu zajímavostí objevíte i při pěších toulkách v blízkém okolí Jimramova. Nejdříve se vydejte do nedalekých Trhonic, jimramovské osady, kde uvidíte technickou památku v podobě zrekonstruovaného mlýna s pilou, který byl kdysi poháněn Hraničním (Trhonickým) potokem. A pokud si předem domluvíte prohlídku, můžete zavítat i dovnitř. První zmínka o mlýně se objevuje v roce 1552 a podle záznamů byl v roce 1740 prodán Václavu Ehrenbergerovi. Pak došlo i ke zřízení pily a olejny s ručním lisem. Posledním trhonickým mlynářem byl Josef Ehrenberger narozený v roce 1914. Ve mlýně se mlelo naposledy v roce 1941, poté už nestačil konkurenci průmyslových zařízení.

Z Trhonic to není daleko do Ubušínku. Tam si můžete prohlédnout vesnickou památkovou zónu s horáckou architekturou. Uvidíte sedm památkově chráněných stavení, z nichž některá jsou většími usedlostmi, další chalupami se dvorem. Dotek historie pocítíte také u torza Chládkovy vápenky. Najdete ji za Jimramovem při pravé straně silnice vedoucí k Poličce, zbylo z ní torzo pece s komínem. Šachtová pec vznikla v roce 1901, vápenka byla v provozu do roku 1941. O sedm let později byla částečně opravena pec a provoz pokračoval desetiletí do další přestavby. Ani tato vápenka však nezvládla konkurovat velkým podnikům a zanikla.

Z malebného Jimramova mezi kopci na vás dýchne historie

Půvabné městečko Jimramov na první pohled poutá pozornost městskou památkovou zónou. K vidění je tam katolický a evangelický kostel, zámek a hrobka šlechtické rodiny Belcredi, původně renesanční radnice z konce 16. století empírově přestavěná počátkem 19. století, klasicistní domy, barokní socha sv. Jana Nepomuckého či objekt bývalé ,horní školy se Síní rodáků. Zachovalé centrum Jimramova vydlážděné drobnými kostkami mají v oblibě také filmaři; záběry odtud byly použity například v Četnických humoreskách nebo pohádce O kominickém učni a dceři cukráře. K významným rodákům patří duchovní a spisovatel Jan Karafiát, jehož Broučci se proslavili po celém světě a po němž je rovněž pojmenované náměstí, kde stojí jeho rodný dům, či spisovatelé bratři Alois a Vilém Mrštíkovi. Významné osobnosti, které se v mės-

tečku narodily či tam působily, připomínají četné pamětní desky. Jimramov se řadí k sídlům, jimiž prochází historická česko-moravská zemská hranice - v roce 1269 král Přemysl Otakar II. přesně určil zemskou hranici mezi Čechami a Moravou, která v těchto místech vedla od řeky Svratky Trhonickým potokem, jenž se do ní v Jimramově vlévá a dříve se mu říkalo Hraniční. Zajímavý je tak železobetonový Benátský most přes Svratku spojující českou čtvrť Benátky s moravským zbytkem městečka, přesná replika původního přemostění z roku 1925. Zachovány zůstaly taktéž historické hraniční patníky. Prohlédnout si i skrytá zákoutí městečka je také v Jimramově možné prostřednictvím poznávací hry Putování městy Koruny Vysočiny, typicky s Broučkem a Beruškou. Hrací karta je k vyzvednutí buď v úřadu, anebo v muzeu v Síní rodáků.

Ve Víru si užijete adrenalin, sport, ale také vyhlídky do údolí

Nezapomenutelné zážitky vás čekají ve Víru, který turisté objevili už koncem 19. století, a to díky tamnímu restaurátovi Františku Štastnému, aktivnímu propagátoru turistiky. Do jeho podniku si postupně našla cestu i řada osobností, například literáti Petr Bezruč, Karel Čapek, Alois Mrštík, Eduard Bass či Arne Novák, pěvkyně Ema Destinová či prvo-republikový politik Jan Masaryk. Poválečnou dominantou vesnice se stala přehrada Vír I zprovozněná v roce 1957, jež zásobuje pitnou vodou část žďárského okresu a také Brno. Její hráz je třetí nejvyšší v republice – od základové spáry měří 76,5 metru. S vírskou přehradou, jak se vodní nádrži obecně říká, se pojí také Chudobínská borovice, kterou uvidíte z ,pravobřežky' vedoucí kolem nádrže do Dalečína. Soliterní borovice rostoucí na skále vyčnívající z vody nad zatopenou vsí Chudobín

se dokonce stala Evropským stromem roku 2020. Vír nabízí bohaté sportovní vyžití, v létě třeba ferraty a cyklistické traily různých druhů obtížnosti. Pod hrází v prostorách Továrny Vír najdete ubytování, restauraci, možnost prohlídky vodní elektrárny. Navíc si můžete vylézt nebo i seskočit z komína bývalé uhelny. K zemi je to šestadvacet metrů. A protože Vír je sevřený mezi skalami, nechybí výhledy z Klubačice, Rossiho skály nebo Hraběcího stolku nad meandrem řeky Svratky. Název tato vyhlídka získala po hraběti Františku Coudenhove-Honrichs z Kunštátu, přičemž Hraběcí stolek upoutal i hollywoodské filmaře, kteří jej využili v hororovém Nosferatu. A protože Vírem protéká řeka Svratka s množstvím ryb, k oblíbeným volnočasovým činnostem, které tam lze provozovat, patří rovněž muškaření.

Turisty lákají atraktivní zříceniny

Tři hradní zříceniny můžete navštívit při výšlapu v okolí Víru. První je Pyšolec z konce 13. století, kam míří červená značka. Hrad tvořilo jádro a dvě předhradí, nyní mu vévodí dominanta v podobě torza bergfritové věže, v terénu jsou patrné i valy. Zřícenina prochází stavebně-technickým zajištěním – obnovena již byla cisterna na vodu, okolní zdivo a činnosti se dotkly také věže. Červená značka vás pak zavede k nedalekému Zubštejnu nad bystřickou osadou Pivonice. Atraktivní volně přístupná ruina hradu vystavěného ve 14. století pány z Medlova, předchůdci Pernštejnů, prostřednictvím dřevěného mostu spojujícího části hradu vám nabídne vyhlídku do okolí.

Další cesta vede z Pivonic v podhradí a po modré značce míří ke zřícenině hradu Aueršperk. Panské sídlo vybudované v polovině 13. století na ostrohu nad řekou Bystřicí bylo patrně dobyto během markraběcích válek na konci 14. století. Zřetelný je až třináct metrů hluboký příkop a obranný val. Vedle zbytků věže si můžete prohlédnout rozvaliny hradního paláce a trosky oblé věže. Protože v předchozích letech v místě probíhala masivní těžba smrčín napadených kůrovcem, ruina dlouhá desetiletí skrytá mezi stromy je nyní viditelná i z cesty. Od Aueršperku se pak po modré značce vraťte pod Bajerův kopec a žluté značení vás dovede zpět do Víru.

Skalní ferraty zvládnou i děti

Nenon lidé se zkušenostmi s pohybem po zajištěných skalních cestách – ferratách – se mohou vyžít na lezeckých trasách ve Víru, které byly zprovozněny v roce 2016. Cílem bylo zpřístupnit skalní terény, které byly jinak dostupné pouze horolezcům, i veřejnosti. Na skalách v blízkosti přehradní hráze je k dispozici hned několik cest, jsou spojené do okruhu a vhodné pro celé rodiny. Kromě adrenalinového zážitku při samotném lezení si na vrcholech můžete vychutnat poutavé výhledy, kupříkladu na betonovou přehradní hráz a vodní dílo Vír I, které je mimo jiné i technickou památkou, nebo do údolí řeky Svratky, na okolní skály a kopce. Nemusíte s sebou mít ani lezecké vybavení, neboť nezbytný ferratový set a přilbu si je možné vypůjčit na místě.

Poznávací hra přibližuje zajímavá a skrytá zákoutí měst nebo obcí

Nově už v osmi sídlech se můžete zúčastnit poznávací hry destinační společnosti Koruna Vysočiny nazvané Putování po městech Koruny Vysočiny – osmým a nejnovějším účastníkem je Vír. Hra Putování po městech Koruny Vysočiny zábavnou formou nabízí zejména rodinám s dětmi prostřednictvím otázek a luštění tajemek možnost objevovat zákoutí, tajemství a záhady měst či obcí. Zabere vám asi hodinu času, hrací kartu si můžete vyzvednout v příslušném místním infocentru a po vyluštění tajemky vás kromě nových informací a zábavy při jejich získávání čeká i drobná odměna. V první fázi se poznávací hra týkala Žďáru nad Sázavou, Nového Města na Moravě, Bystřice nad Pernštejnem, Jířmramova a Nedvědice, poté se přidaly Svatka a Křižánky a naposledy Vír. Zatímco ve Svatce a v Křižánkách se imaginárními průvodci turistů stali Houbář

a Anka, ve Žďáře návštěvníky provádí Žďárský kapr, Novým Městem pak Pasáček, v Bystřici se svěříte do rukou Zubříkovi, v Jířmramově Broučkovi a Berušce, v Nedvědici Medvídětě a po vírských zajímavostech vás provede Výr. Ve Žďáře kupříkladu zjistíte více o vzácném archeologickém nálezu na náměstí, v Novém Městě vás čekají rébusy související s uměleckými díly a v Bystřici objevíte unikátní automobilové veterány. Historický Jířmramov vás překvapí nejenom největším počtem pamětních desek na počet domů, v Nedvědici si prohlédnete stříbrný poklad. Ve Svatce zjistíte, které řemeslo se tam rozšířilo nejvíce a jaké byly vyhlášené výrobky, v Křižánkách zase podrobnosti týkající se specifického řemesla i typické zástavby, díky níž je obec největší památkovou rezervací Vysočiny. A ve Vírů? Zeptejte se Výra...

Obří betonové sochy děti milují

Obří betonové sochy žďárského výtvarníka Michala Olšiaka už dvě desetiletí doplňují krajinu především Žďárského. První z nich byl Mamlaš vytvořený v roce 2005 u Žďáru nad Sázavou, poté přibývaly další. Koňské spřežení zapadlé v blátě v Hamrech, Hamroň u Hamrů, Charlie ve Žďáře, mamut u Hamrů, kavka v Sazomíně, lev a orlice u Žďáru, hroši ve Škrdlovicích, zubr v Bystřici, strom v Poděšíně, káně u Třech Studní, rozcestník Dařbucha na hrázi Velkého Dářka, želva v Obyčtově, rak v Račíně a mnoho dalších. Obří sochy se za tu dobu staly místním fenoménem, nejenom turisté se u nich fotí a malé děti je milují. A to právě proto, že těchto výtvarných děl předsta-

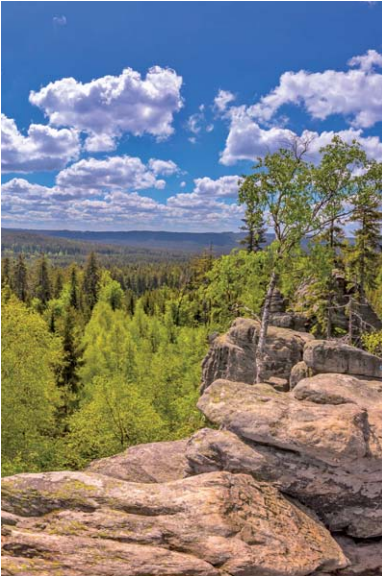
vujících nejčastěji zvířata či různá fantastní stvoření se je možné dotýkat, ale klidně po nich i lézt. Vydejte se na výlet prostřednictvím poznávací hry Putování za sochami Michala Olšiaka po Koruně Vysočiny a objevte dvacet z Olšiakových plastik rozesetých v přírodě, městech i obcích. Stačí si vyzvednout hrací kartu v nejbližším turistickém informačním centru, avšak můžete si ji také stáhnout z webu Koruny Vysočiny a vytisknout doma. Při putování se současně dozvíte spoustu zajímavostí o místech, kde se skulptury nacházejí, a v daných zařízeních budete sbírat do karty razítka. Za patnáct razítek pak v některém z infocenter obdržíte malý dárek.

Sklářství v regionu přežilo staletí

Čtyři trasy v délce od 35 do 55 kilometrů můžete při svých cyklovýletech Korunou Vysočiny vyzkoušet, pokud se rozhodnete vydat po stopách dávných sklářů a zaniklých skláren v regionu. Tradiční ruční výroba skla se na seznamu UNESCO objevila v závěru roku 2023 a v Koruně Vysočiny můžete ještě i dnes navštívit místa, kde se dá sledovat skláře při práci. Nová Huť, Cikháň, Mariánská huť u Herálce, Stará huť u Vortové, Kocanda, Kolářka, Brušovec, Křižánky, České Milovy, Březiny, Vříšť, Škrdlovice, Karlov. To jsou místa, kde v minulosti prosperovalo sklářství a kvalitní produkty odtud putovaly i do zahraničí. Některé z lokalit tradiční um připomínají

dodnes, jinde zbyly pouze nepatrné stavební pozůstatky a v dalších místech už nejsou viditelné žádné stopy. Zachovala se jen legenda a zápisy ve starých kronikách. Vydejte se zmapovat kdysi rušná místa, kde sálaly sklářské pece, a rozhodně se nezapomeňte zastavit také tam, kde jsou v provozu dodnes. Poslední fungující sklárna v regionu, kam je možné zavítat i na exkurzi do provozu, je Sklárna Svoboda Karlov. Sezonní provoz v rámci takzvané glass turistiky pak nabízí malá sklářská huť při restauraci U Hrocha ve Škrdlovicích. Tam se je po předchozím objednání možné na chvíli stát pomocníkem mistra skláře a zkusit si něco vyrobit.

Zdolejte sedmnáct vrcholů

Sedmnáct osmistovkových vrcholů Žďárských vrchů je možné navštívit nejen naráz s vynaložením extrémní fyzické zátěže po vzoru účastníků tradičního podzimního závodu, ale klidně i pohodově v několika etapách a dnech. Na tyto „kopečky“ navíc není třeba lezecká výbava, i na skály obvykle vede trasa pro turisty či je tam jistě ná vyhlídka. Start jedné z tras spojujících všechny osmistovkové vrcholy, jež čítá 67 kilometrů, je ve Třech Studních. A které vrcholy po cestě navštívíte a něco zajímavého se o nich dozvíte? Čeká vás Fryšavský kopec, Křivý javor, Tisůvka, Šindelný vrch, Kamenný vrch, Žákova hora, Devět skal, Lisovská skála, Křovina, Suchý kopec, Malinská skála, Vysoký kopec, Buchtův kopec, Bohdalec, Pohledecká skála, Kopeček a Pasecká skála.

Gastroprůvodce Koruny Vysočiny nabízí také horácké recepty

Ty nejoblíbenější restaurace, kavárny či cukrárny, ale i specifické regionální potraviny a tradiční horácké recepty nebo tipy na výlety za skvělým jídlem najdete v Gastroprůvodci Korunou Vysočiny. Zkuste je při svých toulkách malebnou vysočinskou krajinou vyzkoušet. Ponořte se do světa chutí a vůní, které vás současně provedou zajímavými místy regionu. Od členitých Žďárských vrchů až po mohutný hrad Pernštejn na vás čekají vyhlášené restaurace, útulné kavárny a cukrárny s jedinečnou atmosférou, regionální pivovary s řemeslnými pivy a místní potraviny prezentující Vysočinu. Ten málo úrodný zemědělský kraj odedávna plný kamení a drsných, avšak laskavých lidí, kteří se s půdou museli vždy poprat, aby v náročných podmínkách přežili... Ale i z mála dokázali vykouzlit maximum, což dostali do vínku i jejich potomci.

Vydejte se proto na nezapomenutelnou gastronomickou cestu za potěšením svých chuťových buněk, cestu, jež vás okouzlí, inspiruje k dalším výletům a nadchne natolik, že se do Koruny Vysočiny budete rádi vracet. A až otestujete všechny ty dobroty a vrátíte se domů, můžete si příjemné vzpomínky na chuť Koruny Vysočiny připomenout ve své kuchyni. I tam si podle ověřených tradičních a jednoduchých receptů horácké kuchyně můžete připravit třeba polévku zalejvačku s houbami, klasický jabkovec, do kterého však nebudete potřebovat jablka, či nasucho pečené bramborové pekáče. Určitě ale zvládnete připravit také specialitu vyhlášeného prvorepublikového kuchaře Františka Mořického, kterou však vymyslel až před šesti desítkami let právě při svém působení ve Svatce. Ochutnali jste už pravý Svatcecký guláš s bramboráčky?

